

PRILOŽNOSTI POUKA NA DALJAVO. JIH BOMO ZNALI IZKORISTITI V PRIHODNJE?

Vesna Trančar

Izveček:

Ko je covid-19 zaprl vrtce, šole in fakultete in zahteval učenje na daljavo, so bile stvari videti zapletene. Nenadoma so se bili učenci in učitelji primorani prilagoditi novim zmožnostim posredovanja in usvajanja novega znanja. Mnogi so se z učenjem na daljavo srečali prvič. Kljub začetnemu nelagodju koristi učenja na daljavo vsekakor obstajajo.

V prispevku prikazujem najpogostejše oblike učenja na daljavo; ključna načela, na katera moramo biti pozorni, ko se lotevamo izobraževanja na daljavo; primerjam pouk na daljavo s klasičnim, tradicionalnim modelom učenja in izpostavljam prednosti, ki jih ponuja e-učenje.

Ključne besede:

pouk na daljavo, videokonferenca, sinhrono učenje, spletni tečaji, spletne nevarnosti

1 Uvod

Pandemija covid-19 je ostro zaznamovala način življenja in tudi način izobraževanja povsod po svetu. Ker so številne vlade zaradi eksponentnega širjenja virusa covid-19 izobraževalnim institucijam naročile, naj prenehajo s klasičnim poučevanjem, so morale te skoraj čez noč preiti na virtualno poučevanje. Takšen hitri in nujni poseg v izobraževalni sistem postavlja nove pragmatične smernice učiteljem, ravnateljem in državnim uradnikom, ki morajo obvladovati spremembe v izobraževalnem sistemu, hkrati se rojevajo tudi neizbežne posledice, ki jih prinaša ta nenadna sprememba. Ena izmed posledic takega ravnanja se danes kaže v veliki zaskrbljenosti učencev (v nadaljevanju s pojmom učenci mislim tudi na dijake in študente), da bodo dolgotrajno prikrajšani za znanja, ki bi jih sicer pridobili v razmerah klasičnega pouka. Gre za tiste učence, ki prehajajo iz osnovne v srednjo šolo ali iz srednje šole na fakulteto oziroma za tiste, ki že vstopajo na trg dela.

2 Učenje na daljavo

S pojmom učenje na daljavo razumemo kakršnokoli obliko izobraževanja na daljavo, pri kateri učenec fizično ni prisoten pri pouku [1, 2]. Učenje na daljavo je lahko tudi delna oblika kombiniranega učenja, s pomočjo katerega uresničujemo učni načrt [3]. Tuji

viri [1, 2] navajajo, da ima učenje na daljavo v primerjavi s tradicionalnimi učnimi metodami številne prednosti.

Internet kot najpomembnejši oblikovalec pouka na daljavo zabriše mejo med tem, kar je blizu, in tem, kar je daleč. Zaradi tega pouk na daljavo podira sedanjo paradigmo izobraževanja [2]. Medtem ko bodo učitelji še naprej sestavni del življenja vsakega učenca, bo sodobna tehnologija premostila fizični prostor med učitelji in učenci. Učenje na daljavo je že kar nekaj let sestavni del programov številnih izobraževalnih ustanov, ki izkoriščajo prednosti tovrstnega prenosa znanja. V času covid-19 ta način učenja predstavlja rešitev za vse izobraževalne institucije, od osnovnih in srednjih šol pa vse do fakultet [4, 2]. V nadaljevanju si pogledjmo najpogostejše oblike učenja na daljavo:

Slika 1 : Pouk na daljavo

Dr. Vesna Trančar, univ. dipl. inž., ŠC Ptuj

- ▶ Videokonference so pogosto orodje, kjer lahko učenci in učitelji med seboj sodelujejo podobno kot v razredu.
- ▶ Sinhrono učenje je oblika učenja na daljavo, pri kateri se vsi učenci učijo hkrati, pogosto celo na enem mestu, učitelj pa je na drugem mestu oziroma kraju.
- ▶ Asinhrono učenje je manj povezana oblika učenja na daljavo. Učenci namesto spletnega pouka v živo dobijo spletne učne naloge z določenim rokom za oddajo. Učenci se samostojno naučijo potrebno vsebino, če želijo, da bodo nalogo znali pravilno rešiti.
- ▶ Spletni tečaji z odprtim urnikom predstavljajo določeno vrsto asinhrono zaposlitve za učence. Razlika je ta, da učitelj ne določi roka za oddajo naloge. Učenci si sami organizirajo čas in samostojno določijo, kdaj in kako se bodo snov naučili.
- ▶ Spletni tečaji z določenim urnikom se razlikujejo od prejšnje oblike po tem, da od učenca zahtevajo, da ob točno določenem času obiše določeno spletno mesto in se udeleži tečaja.
- ▶ Računalniško podprto izobraževanje na daljavo je oblika poučevanja za določen čas in poteka na računalnikih, pametnih telefonih, tablicah, običajno pa tudi v računalniškem laboratoriju.
- ▶ Hibridno učenje je posebna vrsta kombinirane učenja, pri katerem so učenci prisotni pri uri pouka na enem mestu, nekateri drugi učenci pa so fizično prisotni na drugem mestu.

3 V čem se učenje na daljavo razlikuje od tradicionalnega učenja?

Zagotovo je poučevanje v živo odlično. Stik iz oči v oči med učiteljem in učencem predstavlja visoko stopnjo obojestranskega sporazumevanja. Čeprav tega vedno ni mogoče izvesti, se zdi, da je tovrstna »živa« povezava vseeno veliko lažja. Izobraževanje na daljavo se od tradicionalnega izobraževanja močno razlikuje. Toda, kaj to točno pomeni? Izobraževanje na daljavo omogoča večjo svobodo, tako za učence kot za učitelje, zahteva pa višjo stopnjo samodiscipline in konstruktivnega načrtovanja [2].

Vsekakor svoboda zahteva tudi samodisciplino učenca. Učenec mora znati obvladovati čas in ustrezno načrtovati svoj urnik. To velja predvsem za tiste naloge in zadolžitve, ki mu jih naloži učitelj v sistemih, ki ne zahtevajo učenčeve prisotnosti ob točno določenem času in na točno določenem video predavanju. Enako velja za učitelja. Poučevanje na daljavo od učitelja zahteva visoko stopnjo organiziranosti, napora in delo v t. i. nepredvidenih razmerah. Slednje pomeni, da mora biti učitelj zaradi morebitnih dodatnih pojasnil učencem na razpolago ves čas, tudi izven rednega delovnega časa [2].

Slika 2 : Tradicionalne metode pouka v razredu se bodo v prihodnosti spreminjale in kombinirale s poukom na daljavo [3, 7, 12].

Obdobje covida-19 je dokazalo, da učenje na daljavo ni samo potrebno, temveč je ena izmed boljših alternativ klasičnemu pouku v dani situaciji. Prav zato v nadaljevanju predstavljam najpogostejše prednosti izobraževanja na daljavo.

4 Prednosti učenja na daljavo

Prilagodljivost učencev

Ključna prednost izobraževanja na daljavo je njegova prilagodljivost. Učenci sami izberejo čas, kje in kako se bodo učili. Za tiste, ki želijo »neposreden« stik z učiteljem v živo, so na voljo videokonference [2, 5].

Enostavnost uporabe spletnih orodij

Preprostost uporabe izbranega orodja je vedno ključ do uspeha. Vsak sistem, ki ga sprejmemo za

Slika 3 : Pouk na daljavo omogoča učinkovito izrabo časa [2, 12].

učenje na daljavo, mora biti prijazen do vseh uporabnikov. To pomeni, da sistem omogoča uporabo digitalne table, ustvarjanje in izmenjavo medijev, snemanje zaslona z zvokom, neposredno komunikacijo med učenci in učitelji, združljivost več naprav hkrati in podobno [2].

Učinkovitejša izraba časa

Ker je večina sistemov učenja na daljavo dokaj prilagodljivih, je urnik video predavanja bolj povezan z njegovo vsebino kot pa s samim sistemom. Kljub temu je urnik pomemben dejavnik, ki ga je pri pouku na daljavo treba upoštevati [2].

Brez vožnje v šolo

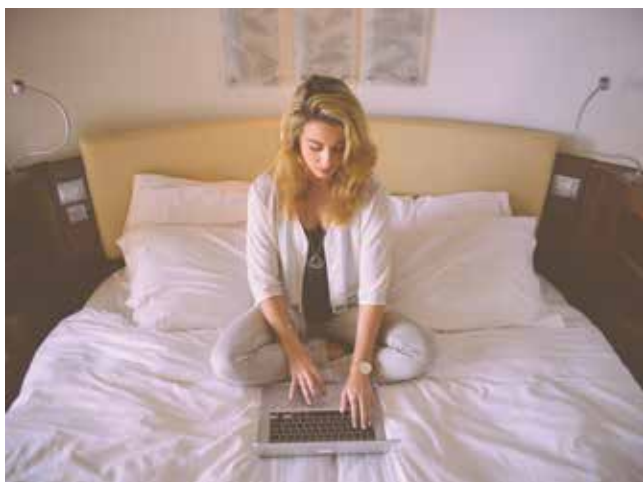
Med omenjeno pandemijo je večina ljudi ostala doma. Starši so delali od doma, učenci so se učili na daljavo. To je koristno ne le iz finančnih razlogov, temveč tudi zaradi prihranka časa. Tako učitelji kot učenci so lahko čas, ki bi ga izgubili z vožnjo v šolo in domov, izkoristili za priprave in učenje [6].

Učenje po individualnem urniku

Ker je večina sistemov učenja na daljavo v tem pogledu dokaj prilagodljivih, imajo učenci večjo svobodo pri oblikovanju lastnega urnika [2, 5, 6].

Manj stresno domače okolje

Čeprav učenci pogrešajo obšolske dejavnosti in medsebojno druženje, so mnogi med njimi pod manjšim stresom. Učijo se lahko tam, kjer se počutijo udobno. Le z enim klikom se povežejo do pouka, sošolcev in učiteljev. V času pouka na daljavo lahko učenci lažje izpolnjujejo potrebe po hobijih in drugih opravilih.

Slika 4 : Domače okolje je za učenje na daljavo lahko tudi manj stresno, če so izpolnjeni materialni in tehnični pogoji [2, 12].

Pridobivanje veščin upravljanja s časom

Učenje na daljavo učence pripravi do tega, da se naučijo upravljati s časom in pravilno organizirati šolska opravila. Ti veščini sta potrebni v vsakdanjem življenju, saj omogočata vzdrževanje ravnovesja med poklicnim in zasebnim življenjem. Učenci, ki so sicer imeli natrpane urnike, imajo pri pouku na daljavo občutno več časa [2, 7].

5 Občutljiva področja pouka na daljavo

Spletne nevarnosti

Pouk na daljavo prinese tudi spletne nevarnosti. Učenci izvajajo dodatne spletne aktivnosti, ki se jih pri tradicionalnem načinu pouka niso lotevali. Omrežno okolje je namreč mesto, kjer se lahko pojavijo številna varnostna tveganja: zlonamerni napadi, vdor hekerjev, prestrezanje informacij, onemogočanje storitev, spreminjanje podatkov in podobno. Omrežna varnost je ena izmed pomembnih varnostnih vprašanj e-učenja [8]. Zato je treba učence pri pouku na daljavo opozarjati na varno rabo interneta in ustrezno uporabo programske opreme.

Slika 5 : Učence je potrebno osveščati o varni, etični in odgovorni uporabi interneta in mobilnih naprav [2, 13].

6 Priprava učencev in učiteljev na pouk na daljavo

V prvi vrsti mora šola zagotoviti, da učenci v času pouka v šoli prejmejo vse potrebno gradivo oz. literaturo.

Učitelje je treba »opolnomočiti« s spletnimi orodji, ki omogočajo delitev dela med učitelji in oddelki, z mehanizmi, s katerimi učitelji ostanejo v stiku za medsebojno podporo, in orodji, ki omogočajo dodatno izobraževanje o tehnologijah učenja.

7 Različni učenci imajo različne potrebe

Zavedanje, da imajo različni učenci različne potrebe, je izrednega pomena pri izvajanju pouka na daljavo. Pandemija covid-19 je zmotila življenje vseh učencev, ne samo z vidika ravni in poteka izobraževanja, ampak tudi glede na nivo, ki so ga v izbranih izobraževalnih programih že dosegli. Izpostaviti gre predvsem tiste, ki končujejo določeno fazo izobraževanja in prehajajo v drugo. S tem mislimo na tiste, ki prehajajo iz osnovne v srednjo šolo ali iz srednjega izobraževalnega procesa v terciarni. Prav slednji se soočajo s posebnimi izzivi, saj utečenega šolskega kurikula in ocenjevanja ne morejo izpeljati na običajen način.

Poleg tega se pristopi k učenju na daljavo ne razlikujejo zgolj med primarnim, sekundarnim in terciarnim izobraževanjem. Izpostavljeni so predvsem programi poklicnega in srednjega strokovnega ter poklicno-tehniškega izobraževanja. Navsezadnje bodo maturanti prav teh izobraževalnih programov imeli ključno vlogo pri oživljanju gospodarstva. Dijaki srednjih poklicnih in srednjih strokovnih šol namreč del svoje izobraževalne poti preživijo v podjetjih na t. i. praktičnem usposabljanju z delom, študenti višjih strokovnih šol pa se praktično izobražujejo pri bodočih delodajalcih. Vsekakor je praktično usposabljanje z delom ena izmed pomembnih sestavin omenjenih izobraževalnih programov, saj dajejo nepogrešljiva praktična znanja, izkušnje in kompetence [2].

8 Težave z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo

Pri pouku na daljavo se nekateri učenci kot tudi učitelji srečujejo s številnimi težavami, povezanimi z uporabo računalniške opreme in dostopom do dovolj hitrega interneta (omrežnega ali mobilnega). Na drugi strani se nekateri starši soočajo tudi z omejenimi finančnimi zmožnostmi, kar posledično pomeni, da otrokom ne morejo zagotoviti ustrezne računalniške opreme. Prav v času krize covid-19 pogosto ni mogoče zagotoviti z informacijami podprtega nakupa cenovno ugodnih računalnikov. Težave pri uporabi IKT-opreme pa izhajajo tudi iz tega, da nekateri starši nimajo zadostnega računalniškega znanja, da bi otrokom lahko pomagali pri delu z računalnikom in drugo IKT-opremo.

9 Pomiritev učencev in staršev

Vodstvo šol se mora zavedati, da gre za »težke« čase tako za učence kot tudi za učitelje in starše. Čeprav pristojne institucije na različne načine uvažajo spremembe na področju izobraževanja, bi morale v prvi vrsti delovati pomirjujoče.

Poleg omenjenega je treba poskrbeti tudi za tiste učence, katerih starši ne nudijo zadostne materialne podpore za učenje na daljavo ali pa je domače okolje zaradi motečih razlogov učenju nenaklonjeno. Podobno velja za primere, kadar se srečujemo z učenci s posebnimi potrebami ali z učenci z nizko stopnjo motivacije [7].

10 Učni načrti

Katere učne načrte naj bi učitelji uporabljali za učenje na daljavo med krizo covid-19? Praksa v tujini kaže, da se nekateri držijo predpisanega nacionalnega učnega načrta, drugi dopuščajo učiteljem široko diskrecijsko pravico pri izbiri učne vsebine [7]. Za obogatitev učnega gradiva lahko učitelji uporabljajo kakovostna gradiva, ki jih ponujajo različna spletna mesta.

11 Ključna načela pri učenju na daljavo

Pri poučevanju na daljavo se gradi novo znanje, pridobivajo se specifične kompetence, ki jih ni mogoče usvojiti s klasičnim poukom v razredu.

Učenje na daljavo ima elemente družbene dejavnosti, kar pomeni, da tako učitelji kot naprednejši učenci podpirajo in motivirajo šibkejše učence.

Ključnega pomena so povratne informacije o usvojenem znanju. Učenje na daljavo vključuje povratne informacije o doseženih rezultatih. Podporo nudijo virtualne vaje, forumi, virtualne skupine, on-line podpore, on-line razprave in ocene [9].

Učitelj lahko vključuje v učne aktivnosti vse učence. Učence spodbuja, usmerja, podpira in jih ohranja »aktivne« z najrazličnejšimi spletnimi orodji. Najlažje učitelj to doseže tako, da zastavi jasne poti in cilje, ki jim učenci sledijo [10].

Učitelj pri pouku na daljavo zagotavlja učinkovito pot učenja s tem, da učencem daje občutek za dosežek in napredek [9].

12 Zaključek

Pandemija covid-19 predstavlja velik izziv za vse deležnike izobraževanja. Ker je večino držav v izredno kratkem času dohitelo eksponentno širjenje covid-19, so imele izobraževalne institucije zelo malo časa za pripravo na pouk na daljavo. Učenje na daljavo ima kar nekaj prednosti, hkrati pa ima še veliko neizkoriščenega potenciala. Med prednostmi ne gre prezreti prilagodljivosti časa in prostora za učenje, enostavnosti uporabe digitalnih sredstev, samostojnosti pri določanju urnika, produktivne izkoriščenosti časa, ki ga učenci

izgubijo z vožnjo v šolo in iz nje, manj stresnega učnega okolja in podobno.

Vsekakor bo kriza covid-19 pustila tudi na področju izobraževanja trajno sled. Povsod smo jo doživljali kot »motečo« silo, ki ni vplivala samo na zdravje in gospodarstvo, temveč je spremenila tudi način poučevanja, učenja in komuniciranja z učenci. Navsezadnje se je spremenil način dojemanja pomena izobraževanja in sam odnos družbe do vzgojno-izobraževalnih institucij.

Iluzorno bi bilo pričakovati, da nas v prihodnje ne more več nič presenetiti. In tako, kot trdi Senetovnik (2006), »prvi korak je učenje o socialnih silnicah našega življenja, ki določajo smeri vsakdanjih dogodkov, drugi je učenje o procesu učenja, nato pa še o tem, kako nadgrajevati sposobnosti za učenje pri sebi in drugih« [7], morata učenje in prilagajanje spremembam postati naš vsakdan. Zato lahko v prihodnosti pričakujemo pospešeno preobrazbo tradicionalnega učenja v t. i. odprto učenje. Delovati bo potrebno v smeri optimizacije uporabe razpoložljivih spletnih aplikacij in sistema za upravljanje učenja. Prehojena pot nam je dala zagon, da ustvarimo kulturo, ki podpira sprejemanje inovativnih praks, hkrati pa dviguje kakovost pouka. Z drugimi besedami: spremeniti je treba, kar je zastarelo, in ohraniti tisto, kar je bilo v času pouka na daljavo izjemno. In prav to, kar je bilo izjemno, mora postati praksa, smernica obvladovanja stresnih situacij in nenadnih sprememb.

Literatura in viri

- [1] Skills for employment (2020): TVET Institutions. Dostopno na <https://www.skillsforemployment.org/KSP/en/Sources/TVETinstitutions/index.htm>.
- [2] View Sonic (2020): What Is Distance Learning? And Why Is It So Important? Dostopno na <https://www.viewsonic.com/library/education/what-is-distance-learning-and-why-is-it-so-important/>.
- [3] Grant, J. (2015): Distance learning in medical education. The Art of Teaching Medical Students. 3rd Edition. New Delhi: Elsevier.
- [4] Mupinga, D. M. (2010): Distance Education in High Schools: Benefits, Challenges, and Suggestions. The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas. Dostopno na <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/TCHS.78.3.105-109>.
- [5] Aspillera, M. (2010): What are the potential benefits of online learning? Possible advantages of online learning. Dostopno na <https://www.worldwidelearn.com/education-articles/benefits-of-online-learning.htm>.
- [6] Learn Safe (2020): What Are the Benefits of Distance Learning? Dostopno na <https://learnsafe.com/what-are-the-benefits-of-distance-learning/>.
- [7] Daniel, J. (2020): Education and the COVID-19 pandemic. Prospects. Volume 39, Pages 91-96.
- [8] Kerti, A. [et al.] (2020): E-Learning Security Risks and Countermeasures. International Journal of Emerging Research and Solutions in ICT. Dostopno na <https://ersict.org/index.php>.
- [9] Taylor, D. [et al.] (2020): Transformation to learning from a distance. Mededpublish.org. Dostopno na <https://www.mededpublish.org/manuscripts/2999>
- [10] Halbert, K., in Chigeza, P. (2014): Navigating E-Learning and Blended Learning for Pre-service Teachers: Redesigning for Engagement, Access and Efficiency. Australian Journal of Teacher Education, 39 (11).
- [11] Senetovnik, S. (2006): Vpeljevanje sprememb v šole - izziv za spodbujevalce sprememb. V Vpeljevanje sprememb v šole – konceptualni vidiki. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana. <https://pixabay.com/>.
- [13] Varna raba interneta: Dostopno na <https://safe.si/>.

Distance Learning Opportunities. Will we be Able to Use Them in Future?

Abstract:

When the situation with COVID-19 demanded closing nursery schools, primary and secondary schools, high schools, universities and colleges, and therefore demanded distance learning, the situation seemed complicated. Suddenly, students and teachers were forced to adapt to new abilities to impart and acquire new knowledge. Many encountered distance learning for the first time. Despite the initial discomfort, the benefits of distance learning certainly exist.

This paper presents the most common forms of distance learning; key principles that need to be taken into consideration when undertaking distance learning; it compares distance learning with a classic, traditional model of learning and highlights the benefits that e-learning offers.

Keywords:

distance learning, videoconferencing, synchronous learning, online courses, online threats